WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

WSZYSTKO, CO TRZEBA WIEDZIEĆ!

- dlaczego na świecie jest tyle języków?
- jak język wpływa na tożsamość?
- jak wielojęzyczność wiąże się z różnorodnością kulturową?

John C. Maher

WIELOJĘZYCZNOŚĆ

Tłumaczenie Weronika Szubko-Sitarek

Original English language edition by
OXFORD UNIVERSITY PRESS

> KRÓTKIE WPROWADZENIE

WIELOJĘZYCZNOŚĆ

> *KRÓTKIE WPROWADZENIE*

Kup książkę

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Kup książkę

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

John C. Maher

WIELOJĘZYCZNOŚĆ

Tłumaczenie Weronika Szubko-Sitarek

Original English
language edition by
OXFORD
UNIVERSITY PRESS

> *KRÓTKIE WPROWADZENIE*

Łódź 2023

Kup książkę

Tytuł oryginału: *Multilingualism: A Very Short Introduction*

Rada Naukowa serii *Krótkie Wprowadzenie*
Jerzy Gajdka, Ewa Gajewska, Krystyna Kujawińska Courtney
Aneta Pawłowska, Piotr Stalmaszczyk

Redaktorzy inicjujący serii *Krótkie Wprowadzenie*
Urszula Dzieciątkowska, Agnieszka Kałowska

Tłumaczenie
Weronika Szubko-Sitarek

Opracowanie redakcyjne
Konrad Sęk

Skład i łamanie
Munda – Maciej Torz

Korekta techniczna
Wojciech Grzegorczyk

Projekt okładki
Monika Rawska

Multilingualism: A Very Short Introduction was originally published in English in 2017. This translation is published by arrangement with Oxford University Press. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego is responsible for this translation from the original work and Oxford University Press shall have no liability for any errors, omissions or inaccuracies or ambiguities in such translation or for any losses caused by reliance thereon

© John C. Maher 2017
The moral rights of the author have been asserted
© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2023
© Copyright for Polish translation by Weronika Szubko-Sitarek, Łódź 2023

https://doi.org/10.18778/8331-288-0

Publikacja sfinansowana ze środków Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.10756.22.0.M
Ark. wyd. 7,1; ark. druk. 11,5

ISBN Oxford University Press 978–0–19–872499–5
ISBN 978-83-8331-288-0
e-ISBN 978-83-8331-289-7

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-237 Łódź, ul. Jana Matejki 34A
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. 42 635 55 77

Kup książkę

Pamięci moich rodziców
Go raibh míle maith agaibh
DZIĘKUJĘ BARDZO

Kup książkę

Kup książkę

Spis treści

Wielojęzyczność: wprowadzenie do złożonej rzeczywistości językowej. Wstęp do wydania polskiego (Weronika Szubko-Sitarek) 9
Podziękowania 13
Spis zdjęć 15

1. Wielojęzyczny świat 17
2. Przyczyny wielojęzyczności 35
3. Wielojęzyczność: mity i kontrowersje 49
4. Ludzie, język i rzeczy niebezpieczne 65
5. Wielojęzyczność indywidualna: jeden umysł, wiele języków 81
6. Polityka, język i państwo 97
7. Tożsamość i kultura 117
8. *Lingua franca*, hybrydy i języki sztuczne 133
9. Języki zagrożone 149

Odwołania 165
Lektury uzupełniające 171
Indeks 177

Kup książkę

Kup książkę

Wielojęzyczność: wprowadzenie do złożonej rzeczywistości językowej

Wstęp do wydania polskiego

Wielojęzyczność jest zjawiskiem nieodłącznie obecnym w naszej globalnej rzeczywistości. Na świecie istnieje ogromna liczba języków, które są używane przez różne społeczności, grupy etniczne i jednostki. Wielojęzyczność może wynikać z różnych czynników, takich jak migracja, kolonizacja, globalizacja i kulturowe zróżnicowanie. Jest nie tylko interesującym obszarem badań, ale również dynamicznym polem dyskusji i kontrowersji.

W rozwoju wielojęzyczności kryje się fascynująca historia. Światowy handel, migracje, kolonializm i rozwój technologii przyczyniły się do wzrostu znaczenia wielu języków i rozszerzenia zakresu wielojęzycznych społeczności. Jednak, pomimo swej powszechności, wielojęzyczność często spotyka się z krzywdzącymi mitami i kontrowersjami. Niektórzy uważają, że posługiwanie się wieloma językami może prowadzić do utraty tożsamości lub przyczyniać się do wykluczenia społecznego.

Warto zauważyć, iż rozwój badań nad wielojęzycznością przyniósł w ostatnich latach znaczące zmiany w sposobie postrzegania tego zjawiska. Zamiast traktować wielojęzyczność jako problem lub wyjątkową sytuację, coraz więcej osób, społeczności i instytucji zaczyna dostrzegać jej wartość i potencjał. Wielojęzyczność staje się atutem. Nie jest już przeszkodą czy trudnością. Wielu badaczy, edukatorów i użytkowników języka widzi w wielojęzyczności wielki kulturowy potencjał i podkreśla jej rolę jako narzędzia wzajemnego zrozumienia.

Jedną z przyczyn tych zmian jest postęp w badaniach nad wielojęzycznością. Rosnąca liczba naukowców, językoznawców

Kup książkę

i psychologów skupia się na badaniu wpływu posiadania i używania wielu języków na rozwój poznawczy, kulturowy i społeczny jednostek. Badania te dostarczają dużej ilości dowodów na korzyści płynące z bycia wielojęzycznym, takich jak lepsza zdolność koncentracji, elastyczne myślenie, większa tolerancja kulturowa i zdolność do skutecznego porozumiewania się w różnych środowiskach.

Zmiany w postrzeganiu wielojęzyczności odzwierciedlają rosnące uznanie jej wartości i potencjału. Wielojęzyczność nie jest już tylko cechą nielicznych jednostek, ale staje się cechą coraz bardziej powszechną i pożądaną. Badania interdyscyplinarne, rozwój polityki językowej promującej posługiwanie się więcej niż jednym językiem i zmieniające się społeczne konteksty przyczyniają się do tego, że wielojęzyczność jest obecnie postrzegana jako cenny zasób, który przyczynia się do rozwoju osobistego, społecznego i kulturowego jednostek i społeczności.

W erze globalizacji i wzrostu mobilności, wielojęzyczność staje się bardziej powszechna. Coraz więcej osób mieszka w krajach, w których mówi się różnymi językami, uczestniczy w międzynarodowych projektach i podróżuje w celach zawodowych czy turystycznych. To sprawia, że umiejętność porozumiewania się w wielu językach staje się praktycznym narzędziem ułatwiającym codzienne funkcjonowanie.

Wraz z tymi zmianami w postrzeganiu wielojęzyczności rozwija się również polityka językowa. Rządy, organizacje międzynarodowe i instytucje edukacyjne coraz bardziej doceniają znaczenie zachowania i promowania wielojęzyczności. Wiele krajów wprowadza programy dwujęzyczne w szkołach, a polityka językowa staje się elastyczniejsza, uwzględniając różnorodność językową społeczeństw.

Zmiany w technologii, zwłaszcza rozwój komunikacji cyfrowej, mają też istotny wpływ na postrzeganie wielojęzyczności. Internet i media społecznościowe umożliwiają łatwiejsze porozumiewanie się w różnych językach oraz dostęp do różnorodnych treści i kultur. Wielojęzyczność w cyfrowej przestrzeni staje się normą, a społeczności online tworzą dynamiczne i zróżnicowane środowisko językowe.

Kup książkę

W polskim kontekście również można zaobserwować zmiany w postrzeganiu wielojęzyczności. Polska jako kraj o bogatej tradycji wielokulturowej i wielojęzycznej, coraz bardziej docenia i promuje różnorodność językową. Wielojęzyczność staje się wartością, która umożliwia lepsze porozumienie i budowanie relacji zarówno w sferze osobistej, jak i zawodowej. Ponadto, polityka językowa w Polsce również ewoluuje, uwzględniając potrzeby i prawa osób posługujących się różnymi językami.

Warto również zwrócić uwagę na wielojęzyczność na poziomie indywidualnym. Osoby wielojęzyczne, które posiadają umiejętność używania i porozumiewania się w różnych językach, stanowią fascynujący obszar badań. W jakim stopniu posiadanie wielu języków wpływa na myślenie, postrzeganie świata i tożsamość jednostki? Jakie korzyści i wyzwania wiążą się z byciem wielojęzycznym? Jak osoby wielojęzyczne definiują swoją tożsamość i jakie czynniki wpływają na to, czy czują się bardziej związane z jednym językiem czy też z wieloma? Czy istnieje specyficzna tożsamość wielojęzyczna i jak jest ona postrzegana przez społeczeństwo? To tylko wybrane pytania, na które badacze na całym świecie próbują znaleźć odpowiedź.

W niniejszej książce John C. Maher przygląda się głębiej tematom związanym z wielojęzycznością, biorąc pod uwagę zarówno aspekty teoretyczne, jak i praktyczne. Analizuje różne perspektywy, badania i przykłady z różnorodnych kontekstów, aby lepiej zrozumieć bogactwo i wyzwania wynikające z wielojęzyczności w dzisiejszym świecie. Kolejne rozdziały tej książki opisują wielojęzyczność z odrębnych perspektyw: historycznej, społecznej, indywidualnej, tożsamościowej, migranckiej, politycznej, lingwistycznej. To bogactwo perspektyw świadczy o niezwykłej złożoności tematu, który w obecnym globalnym świecie dotyczy każdego z nas.

Weronika Szubko-Sitarek

Kup książkę

Kup książkę

Podziękowania

Jestem wdzięczny studentom z Międzynarodowego Uniwersytetu Chrześcijańskiego w Tokio, a także moim rozmówcom z Uniwersytetu De La Salle w Manili oraz St Antony's College w Oksfordzie. Moje rozmowy z cenionymi kolegami z Anglii, Szkocji, USA, Filipin i Japonii wzbogaciły moje przemyślenia. Chciałbym podziękować: Alanowi Daviesowi, Andrew Gonzalezowi, Li Wei, Josephowi DeChicchis, Jacqueline Wasilewski, Patrickowi Heinrichowi, Florianowi Coulmasowi, Peterowi Backhausowi, Emi Otsuji, Junko Hibiya, Giorgio Shaniemu, Beverley Curran, Sachiyo Fujita-Round, Takao Katsuragi, Pádraigowi Ó Riagáinowi, Danielowi Longowi, Adrianowi Cainowi i Jelisavie Dobovsek-Sethna. Dziękuję również Patrickowi Spellmanowi za jego umiejętności komputerowe oraz fotografom Christopherowi Simonsowi, Padraicowi Frehanowi i Ayi Nishizono-Maher. Szczególne podziękowania kieruję do Jenny Nugee (OUP) za jej niezwykły profesjonalizm w trakcie tego projektu. Jestem niezmiernie wdzięczny Aye za jej stałe wsparcie i zachętę.

John C. Maher

Kup książkę

Kup książkę

Spis zdjęć

1. Wielojęzyczne graffiti w Genui, Włochy 20
   Fotograf: Christopher Simons

2. Dwujęzyczne (irlandzko-angielskie) znaki drogowe w Galway, Irlandia 38
   Fotograf: Padraic Frehan

3. Peter Breughel Starszy, *Wieża Babel*, 1563, Muzeum Historii Sztuki w Wiedniu 52
   © jorisvo/Shutterstock

4. Maya Angelou recytuje swój wiersz *On the pulse of morning* podczas inauguracji prezydenta Billa Clintona, Waszyngton, USA, 1993 77
   Dzięki uprzejmości Biblioteki Prezydenckiej Williama J. Clintona

5. Tablica z napisami na stacji kolejowej w językach japońskim, angielskim, chińskim i koreańskim, Tokio, Japonia 109
   Fotograf: Aya Nishizono

6. Kamień z Rosetty, The British Museum 136
   © Bettmann/Getty Images

7. Plakat Światowego Kongresu Esperanto, 1913, Berno, Szwajcaria 147
   Światowy Związek Esperantystów (Universala Esperanto-Asocio)

8. Migracja i deportacje ludności romskiej, Europa, 1905 151
   New York Public Library

Kup książkę

Kup książkę

Rozdział 1

Wielojęzyczny świat

Różnorodność i społeczeństwo

Style komunikacji, żargony właściwe grupom społecznym i zawodowym, elementy stałe i ewoluujące na przestrzeni lat, słownictwo, gramatyka, regionalne akcenty – wszystko to składa się na język. Znak przynależności, skarbnicę historii i literatury. Języki świata łączą się i przeplatają. Każdy z nich jest kulturowym patchworkiem, który wspólnie z pozostałymi tworzy elegancką jedność – ludzki język. Rosyjski filozof języka, Michaił Bachtin (1895–1975), zauważył, że na to, co mówimy, składają się przetworzone wypowiedzi innych – a więc posługujemy się słowami jednocześnie własnymi i cudzymi. Taka różnorodność języka pokazuje, że jego złożoność jest cechą najzupełniej ludzką.

Wielojęzyczność, inaczej multilingwizm, pozwala na przekraczanie granic: narodowych, kontynentalnych, kulturowych. Udało się to na przykład językowi hiszpańskiemu – popularnemu w Europie, jak i w obu Amerykach. Tego rodzaju procesom sprzyja napływ migrantów, z których wywodzi się około jedna trzecia mieszkańców europejskich miast przed trzydziestym piątym rokiem życia. W Królestwie Niderlandów, poza niderlandzkim, można wyróżnić aż dwanaście innych języków powszechnie używanych przez mniejszości. Niektóre państwa sankcjonują swą wielojęzyczność prawnie. W Luksemburgu obowiązują trzy języki urzędowe: niemiecki, francuski i luksemburski. Na Filipinach – dwa języki: filipiński i angielski, oraz dziewiętnaście

Kup książkę